

Mellanrapport för gemenskapsboende 27.11.2023

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Definition av gemenskapsboende som begrepp	3
3. Boendialternativ	3
3.1. Övrig boendeservice som ordnas med stöd av socialvårdslagen	4
4. Serviceprocessen för gemenskapsboende med stöd av socialvårdslagen	6
4.1. Serviceprocessen	6
4.2. Kriterier för beviljande av gemenskapsboende	7
4.3. Service på gemenskapsboenden och klientavgifter	8
5. Utvecklingsåtgärder	8
6. Vårdsområdets egna boendeenheter som lämpar sig för gemenskapsboende	Fel! Bokmärket är inte definierat.

1. Inledning

Kommunerna och välfärdsområdena har ett ömsesidigt ansvar för att boendet i regionen är ordnat i en trygg miljö som bidrar till att klienterna kan klara sig självständigt. Det huvudsakliga målet är att invånarna i regionen ska kunna bo självständigt i sitt eget hem så länge som möjligt. Kommunen ansvarar för den kommunspecifika bostadspolitiken och områdesplaneringen, där ett centralt mål är att främja "möjligheterna att skapa en trygg, hälsosam, trivsamt och socialt välfungerande livsmiljö och omgivning som tillgodoser behoven hos olika befolkningsgrupper, såsom barn, äldre och handikappade" (Markanvändnings- och bygglagen, 5 §). Välfärdsområdet äger inte t.ex. hyresbostäder, men det ansvarar för anordnandet av tjänster som stöder boende och som anordnas utgående från bedömningen av service- och vårdbehovet.

I samband med omstruktureringen av social- och hälsovården förnyades även den lagstiftning som berör boendeservicen.

Reformen av boendeservicen gör det möjligt att skapa mångformiga boende- och servicehelheter som erbjuder klienterna flexibla och gemensamma boende- och servicelösningar som främjar funktionsförmågan och som placerar sig mellan hemmet och ett serviceboende med heldygnsvård. I fortsättningen är boendetjänsterna i enlighet med socialvårdslagen: gemenskapsboende, serviceboende med heldygnsvård samt tillfälligt boende och stödboende.

Seniorboende är en boendeform som tillhandahålls för äldre av en privat serviceproducent eller en organisation och som stöder känslan av samhörighet och möjliggör socialt umgänge samt ökar känslan av trygghet. Boende söker sig själv till boendeenheter, där seniorer kan bo tillsammans – men i egna bostäder. Välfärdsområdet deltar i valet av invånarna till seniorboendena.

I välfärdsområdets kommuner äger olika huvudmän senior- och pensionärsbostäder som erbjuder vård och service utgående från de boendes behov i form av hemservice. Vården och servicen ordnas via välfärdsområdets hemservice. Behovet av hemservice utvärderas och servicebeslutet fattas av välfärdsområdet.

I bostads- och planläggningspolitiken bör man främja mångsidiga boendelösningar för olika åldersgrupper med betoning på gemenskap. Vid utvecklandet av bostadsområden bör man mer än tidigare satsa på tillgängliga rutter, rastplatser samt närmotions- och utemotionsplatser. Dessutom bör tillgänglighet och säkerhet iaktas i skötseln och underhållet av den lätta trafikens leder.

Följande genomskärande principer bör tas i beaktande i boendeutvecklingen: närservice, tillgänglighet (bör iaktas bättre än för närvarande), modifierbarhet, överkomliga priser, olika boende- och besittningsformer i samma objekt, centralt läge, bra anknytning till närmiljön och boendesäkerhet.

Det gemenskapsboende som avses i socialvårdslagen ersätter det nuvarande serviceboendet. I gemenskapsboende erbjuds klienten en lämplig bostad samt en service som främjar socialt umgänge. Boendet och servicen ordnas separat enligt klientens individuella behov. Gemenskapsboende kan i likhet med annan boendeservice ordnas av såväl välfärdsområdet i egen regi som tillhandahållas av privata tjänsteproducenter och organisationer.

2. Definition av gemenskapsboende som begrepp

Gemenskapsboende i Österbottens välfärdsområde

I Österbottens välfärdsområde definieras gemenskapsboende utgående från definitionen i socialvårdslagen. Med boendeservice avser man enligt socialvårdslagen (30.12.2014/1301) tillfälligt boende, stödboende, gemenskapsboende och serviceboende med heldygnsomsorg.

Gemenskapsboende (Socialvårdslagen 21b §)

Med gemenskapsboende avses boende som ordnas av välfärdsområdet i samarbete med kommuner, tredje sektorn och privata serviceproducenter i en tillgänglig och trygg boendeenhet där personen förfogar över en bostad som motsvarar hans eller hennes behov och där de boende erbjuder verksamhet som främjar socialt umgänge. Besittningen av bostaden baserar sig på ett hyresavtal, som avses i lagen om hyra av bostadslägenhet (481/1995) och som den boende ingår med ägaren av bostaden.

Gemenskapsboende kan ordnas för en person vars funktionsförmåga är nedsatt på grund av otrygghet eller ensamhet. Dessutom ska personen ha ett ökat behov av vård och omsorg på grund av hög ålder, sjukdom, skada eller annan motsvarande orsak. Ansvaret för ordnandet av denna service bärs av välfärdsområdet.

Välfärdsområdet ansvarar i egenskap av anordnare av gemenskapsboendeservicen för att boendeenheten erbjuder verksamhet som främjar socialt umgänge. Dylik verksamhet kan ändå tillhandahållas av exempelvis föreningar eller privata serviceproducenter. Innehållet i verksamheten planeras tillsammans med klienterna.

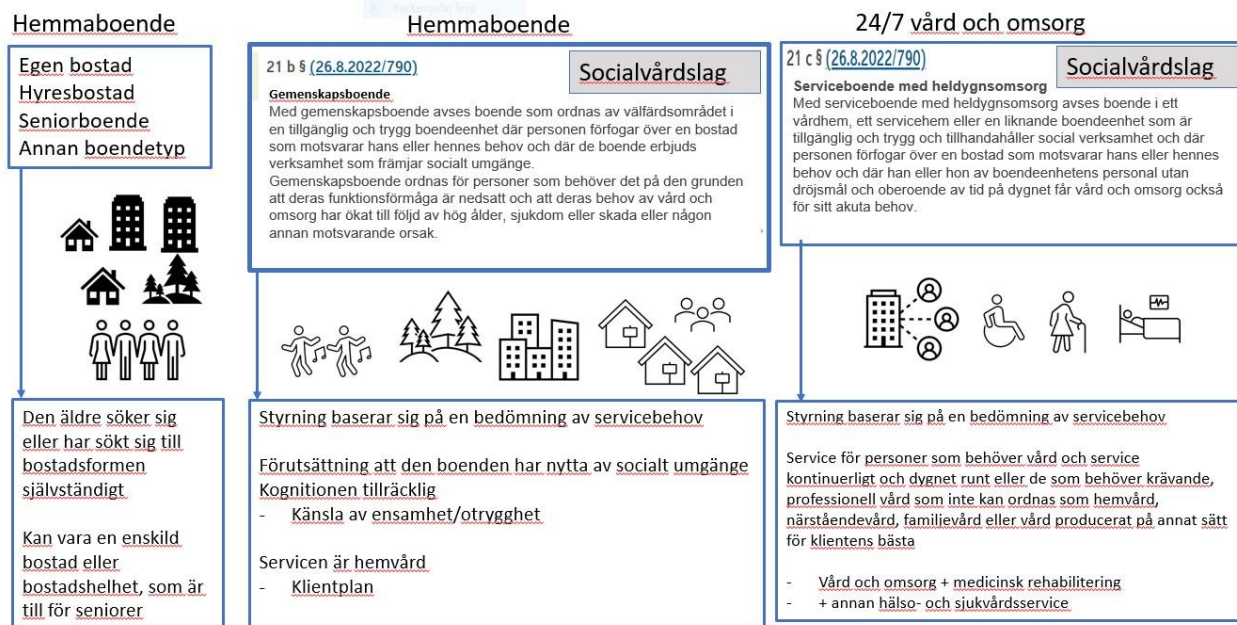
Till stöd för gemenskapsboendet kan man tillhandahålla social- och hälsovårdstjänster för klienten utgående från en bedömning av det individuella service- och vårdbehovet och på basis av den klientplan som upprättats utgående från bedömningen. Dessa tjänster kan vara exempelvis stödtjänster (måltidstjänster, klädvårdstjänster, städtjänster, servicetjänster, tjänster som främjar delaktighet och socialt umgänge), trygghetstjänster eller hemtjänster. För klienter i gemenskapsboende kan man också ordna närståendevård som avses i lagen om stöd för närståendevård. Det här kan jämföras med hemmaboende och service som ges i hemmet.

De tjänster som ordnas i ett gemenskapsboende på basis av klientplanen kan tillhandahållas av välfärdsområdet i egen regi eller av en privat serviceproducent mot servicesedel eller som köptjänst utgående från en konkurrensutsättning eller i form av olika kombinationer av dessa. Klientplanen baserar sig alltid på en bedömning av personens service-/vårdbehov.

3. Boendevalternativ

Målet är att en invånare i välfärdsområdet ska bo självständigt så länge som möjligt i det egna hemmet som hen äger eller hyr eller i en annan av hen vald boendeform. Hemmaboende stöds vid behov utgående från klientens service- och vårdbehov med varierande social- och hälsovårdstjänster. Den boende kan själv söka sig till ett s.k. seniorboende som upprätthålls av exempelvis en organisation eller privat serviceproducent om det inte längre känns tryggt att bo i det egna hemmet eller om det blir övermäktigt att bo i ett egnahemshus. I figur 1 visas de äldres olika boendeformer på generell nivå.

De äldres (65+) boendeformer

Figur 1. Äldres boendeformer

3.1. Övrig boendeservice som ordnas med stöd av socialvårdslagen

I 21–22 § av socialvårdslagen bestäms hurdan boendeservice som ordnas för personer som (av särskilda skäl) behöver hjälp eller stöd i boendet eller med att ordna boende. Det här gäller äldre, personer med funktionsnedsättning och personer som deltar i rehabilitering på grund av psykisk ohälsa eller missbruk.

Tillfälligt boende (Socialvårdslagen 21 §)

Tillfälligt boende ordnas för personer som av särskilda skäl behöver kortvarig, brådskande hjälp av välfärdsområdet med att ordna boende. Syftet med tillfälligt boende är att trygga boende i överraskande och tillfälliga situationer, exempelvis efter en brand. Ett tillfälligt boende kan vara till exempel nödinkvartering, och den kan ordnas i exempelvis ett internat eller en inkvarteringsrörelse. Tillfälligt boende är inte samma sak som kortvariga serviceperioder som en socialvårdsklient tillhandahålls inom boendeservicen, till exempel när klienten väntar på att få annan service.

Stödboende (Socialvårdslagen 21a §)

Med stödboende avses självständigt boende som stöds genom social handledning. Stödboende ordnas för personer som av särskilda skäl behöver hjälp eller stöd från välfärdsområdet för att bo självständigt eller vid övergången till självständigt boende. Stödboende används inom boendeservice som är till för personer med funktionsnedsättning och personer som deltar i rehabilitering på grund av psykisk ohälsa eller missbruk.

Serviceboende med heldygnsomsorg (Socialvårdslagen 21c §)

Med serviceboende med heldygnsomsorg avses boende i ett vårdhem, ett servicehem eller en liknande boendeenhet som är tillgänglig och trygg och tillhandahåller social verksamhet och där personen förfogar över en bostad som motsvarar hans eller hennes behov och där han eller hon av

boendeenhetens personal utan dröjsmål och oberoende av tid på dygnet får vård och omsorg också för sitt akuta behov.

Serviceboende med heldygnsomsorg omfattar vård och omsorg enligt personens individuella behov oberoende av tid på dygnet, verksamhet som upprätthåller och främjar funktionsförmågan, måltider, klädvård, städning samt verksamhet som främjar delaktighet och socialt umgänge.

Serviceboende ska tillhandahållas så att personens integritet respekteras och hans eller hennes delaktighet stöds. Dessutom ska det ses till att personen har möjlighet att få den medicinska rehabilitering och andra hälso- och sjukvårdstjänster som han eller hon behöver.

Serviceboende med heldygnsomsorg ordnas för en person som dagligen behöver fortlöpande vård och omsorg eller krävande yrkesinriktad vård som det inte är möjligt eller förenligt med klientens intresse att ordna som hemvård, närståendevård, familjevård eller på något annat sätt.

Serviceboende med heldygnsomsorg ordnas enligt personens behov långvarigt eller kortvarigt. Kortvarigt serviceboende kan vara tillfälligt eller regelbundet återkommande.

Boende som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice

Boendeservice kan primärt ordnas med stöd av socialvårdslagen, lagen om funktionshinderservice och specialomsorgslagen. Funktionshinderservice finns som komplement till den primära servicen. Utgångsläget är att en person ska ha en bostad som är tillgänglig, fungerande och motsvarar hans behov och önskemål. Vid ordnandet av service och bostad ska personens önskemål, behov och åsikter tas i beaktande. Bostaden kan vara en enskild hyresbostad eller ägarbostad. Bostaden kan också vara en del av en bostadsgrupp, ett gruppboendehem eller ett servicehus.

Enligt 18 § i lagen om funktionshinderservice (675/2023) har en person med funktionsnedsättning rätt att få stöd för boendet om hen behöver hjälp och stöd för att kunna sköta sina dagliga sysslor.

Syftet med stöd för boendet är att personen med funktionsnedsättning ska kunna bo så självständigt som möjligt också när hen behöver hjälp eller stöd för boendet. Stöd för boendet omfattar behövlig hjälp och behövligt stöd i de dagliga sysslorna, i interaktion och delaktighet samt i sådana åtgärder som motsvarar egenvård och som anknyter till upprätthållandet av hälsan och till vården av en långvarig sjukdom enligt anvisningarna för vården.

Stöd för boendet ska vid behov omfatta hälso- och sjukvårdstjänster som ordnas i hemmet med stöd av hälso- och sjukvårdslagen eller tjänster som ordnas med stöd av socialvårdslagen eller andra lagar på så sätt att tjänsterna bildar en servicehelhet som beaktar de individuella behoven hos personen med funktionsnedsättning.

Stöd för boendet kan ordnas i en enskild bostad eller i ett boende i gruppform. Stöd för boendet ska ordnas enligt de individuella behov som personen med funktionsnedsättning har och ska i första hand tillhandahållas på det sätt som personen önskar. Stöd för boendet ska tillhandahållas så att personens självbestämmanderätt, delaktighet och privata sfär blir tillgodosedda.

När beslut fattas om innehållet i det behövliga stödet för boendet, mängden stöd och sättet att tillhandahålla stödet, ska det behov av individuellt stöd som antecknats i klientplanen, personens egna önskemål samt den betydelse stödet för boendet har för att personen med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv beaktas. Stödets innehåll, dess mängd och på vilket sätt det tillhandahålls ska antecknas i beslutet.

Serviceprocessen fortskrider enligt punkt 4.1.

Boende för klienter som får rehabilitering inom mental- och missbrukarvården

Boendeservice för klienter som får rehabilitering inom mental- och missbrukarvården riktar sig till personer som på grund av sin mentala hälsa eller missbrukarproblem behöver stöd i vardagen för att trygga sitt boende.

I boendeservice som ordnas för klienter som får rehabilitering inom mental- och missbrukarvården är det huvudsakliga målet att klienten lär sig bo självständigt och övergår till självständigt boende. Boendeservice ordnas med stöd av socialvårdslagen på basis av en bedömning av service- och vårdbehovet och en klientplan.

Gemenskapsboende passar för de som behöver en lämplig bostad och hjälp och stöd i vardagen. Det kan handla om gemenskapsboende i gruppboende eller självständigt boende på ett serviceboende. Rehabiliteringsklienten har också möjlighet att delta i dagverksamhet. Målet är en mångsidig rehabilitering samt en stärkt funktionsförmåga och bättre socialt umgänge.

Serviceprocessen fortskrider enligt punkt 4.1.

4. Serviceprocessen för gemenskapsboende med stöd av socialvårdslagen

Gemenskapsboende enligt 21 b § i socialvårdslagen är service som omfattas av välfärdsområdets organiseringsansvar. Välfärdsområdet ansvarar för bedömningen av service- och vårdbehovet, gör upp en klientplan och fattar de administrativa beslut som behövs för gemenskapsboende och annan socialservice som klienten behöver. Välfärdsområdet hänvisar klienten till gemenskapsboendet. Välfärdsområdet kan hyra ut en bostad i ett gemenskapsboende i andra hand. *Klienten ingår ett hyresavtal med bostadsägaren om bostaden ägs av en privat serviceproducent.*

4.1. Serviceprocessen

Figur 2: Serviceprocessen

Serviceprocessen inleds med att klienten, en anhörig eller en samarbetspartner tar kontakt (1) med välfärdsområdets service. Ärendet anhängiggörs (2) när socialvården får in en ansökan, en

anmälan, någon tar kontakt eller när behovet av socialvård kommer till arbetstagarens kännedom på ett annat sätt. I bedömningen av servicebehovet (3) gör en yrkesutbildad person inom socialvården en bedömning av klientens stödbehov och stödbehovets karaktär, förutsättningar för en klientrelation och genom vilken typ av socialservice behoven kan mötas. Bedömningen av service- och vårdbehovet görs mångprofessionellt. Som stöd för bedömningen av servicebehovet används RAI för funktionsförmågan.

Om det i bedömningen av service- och vårdbehovet kommer fram att klienten behöver gemenskapsboende ska hen göra en ansökan (4) till ett sådant boende. På basis av bedömningen av service- och vårdbehovet gör man tillsammans med klienten upp en klientplan (5) över social- och hälsovårdstjänsterna som erbjuds klienten och annat stöd som klienten behöver. Klientplanen ska också innehålla de åtgärder klienten själv ska vidta för att upprätthålla det sociala välbefinnandet och funktionsförmågan. Klienten ingår ett hyresavtal (7) med ägaren till bostaden i gemenskapsboendet när beslutet om gemenskapsboende har fattats.

Klienten har rätt att få ett skriftligt beslut (6) över organiseringen av socialservicen. De tjänster som beviljats klienten tillhandahålls antingen inom välfärdsområdets egen serviceproduktion, på basis av uppdrags- eller köptjänstavtal eller med en servicesedel. Serviceproducenten ansvarar för att klienten får den socialservice som beskrivs i välfärdsområdets beslut. I tillhandahållandet av servicen (8) ingår utarbetandet av en plan för hur servicen ska tillhandahållas, planen görs upp tillsammans med klienten utgående från klientplanen. I servicen ingår den planerliga verksamheten, periodvis utvärdering av tillhandahållandet av servicen tillsammans med klienten samt slutligen ett kontrollerat avslut på servicen. Servicen avslutas antingen inom den tid som angetts i beslutet eller när man i planeringen av klientrelationen konstaterar att klienten inte längre behöver servicen.

4.2. Kriterier för beviljande av gemenskapsboende

Klientens mest centrala servicebehov beror på hur ensam och otrygg man tillsammans med klienten konstaterat att hen är. Dessutom ska den nuvarande boende- och hemmiljön vara otillräcklig för att trygga det boende som klienten behöver – bostaden är inte säker, den är inte tillräckligt tillgänglig i förhållande till klientens funktionsförmåga och dessa brister kan inte åtgärdas med ändringsarbeten utan orimligt stora kostnader. Genom gemenskapsboende kan klienten dra nytta av socialt stöd och samtidigt vara en aktiv medlem i gemenskapen på boendet.

Grunder för beviljande av gemenskapsboende:

1. Klienten kan beviljas service som ges hem, till exempel stödtjänster eller hemvård.
2. I bedömningen av servicebehovet av gemenskapsboende har man använt RAI-mätarResultatet nedan som stöd för beslutsfattandet:

I gemenskapsboende är boende och omsorg/vård två separata helheter. Klienten bor i en egen bostad och får vård/omsorg enligt konstaterat behov. För att klienten ska ha nytta av verksamhetsmodellen för gemenskapsboende ska hen ha förmåga att interagera och kunna klara av att fatta beslut i vardagen (CPS). Eftersom vård och omsorg produceras utgående från en bedömning av klientens service- och vårdbehov, produceras servicen utgående från hemvårdens kriterier (ADLH). Dessutom ska klienten kunna agera om det börjar brinna i den egna bostaden (EVAC-mätaren i RAI).

- a. CPS är lägre än 3 och personen känner sig otrygg och ensam
- b. ADLH är högre än 0 och personen kan själv i huvudsak sköta sin hygien, gå på toaletten, äta och röra sig
- c. EVAC < G7, klarar av att agera vid bränder

Därtill RAI-frågor som hänför sig till följande teman:

- Ab7a – bo ensam
- E1 – sinnesstämning och självskattad sinnesstämning
- F – psykosocial hälsa/psykosocialt välbefinnande: sociala relationer, ensamhet, förändrad social aktivitet och tid som tillbringas ensam
- P – socialt stöd ○ Q - hemmiljö

4.3. Service på gemenskapsboenden och klientavgifter

Den service som välfärdsområdet ordnar på gemenskapsboenden baseras på en bedömning av service- och vårdbehovet, på en klientplan och på ett beslut om organisering av service utgående från individuella behov.

Klientavgifter uppbärs enligt den service som klienten får, till exempel:

- Avgift för fortgående och regelbunden service i hemmet (10 e § i klientavgiftslagen).
- Klientavgifter för stödtjänster (klientavgiftslagen 10 e §)
- För organiserad verksamhet som främjar socialt umgänge i gemenskapsboenden kan avgift uppbäras (klientavgiftslagen 10 h §)

5. Utvecklingsåtgärder

Välfärdsområdet och de privata serviceproducenterna behöver inleda utrednings- och planeringsarbetet gällande ramarna för organiseringen av gemenskapsboende. Den privata sektorns möjligheter har inte utvärderats och utretts separat i den här rapporten.

Kommunerna och välfärdsområdena behöver ha samarbetsstrukturer och ett gemensamt strategiskt tänkande för att möta alla boendebehov. Det gemensamma planeringsarbetet ska omfatta planer för att stöda befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand, inklusive uppskattningar av det framtida behovet av boenden och hur detta behov ska mötas.

Välfärdsområdena och kommunerna behöver komma överens om följande utvecklingsåtgärder:

- Organisering av boenderådgivning för äldre personer: I rådgivningen ska man beakta självständigt hemmaboende, framförhållning, arbete för att göra boendet tillgängligt samt samarbete med bostadsaktiebolag, till exempel för att främja installation av hiss i efterhand. Rådgivningen kan ges också regionalt på ett kostnadseffektivt sätt.
- En gemensam handbok för boendelösningar för äldre personer
- Boenderådgivningen inkluderas i välfärdsområdets centraliserade servicerådgivning, servicehandledning och bedömning av service- och vårdbehovet.

- *Kommunerna, välfärdsområdena och organisationerna ordnar sektorsövergripande stöd för äldre personers funktionsförmåga. Kommunernas och välfärdsområdenas äldreråd, råd för personer med funktionsnedsättning och ungdomsfullmäktige inkluderas i planeringsarbetet för mångformigt boende.*
- *Kostnadseffekterna av gemenskapsboende kartläggs*
- *Planeringsarbetet ska också omfatta gemenskapsboende för personer med funktionsnedsättning och för klienter som får rehabilitering inom mentalvården och missbrukarvården.*
- *En kartläggning av vilka förutsättningar det finns för att ändra fastigheterna för nuvarande serviceboenden med service dygnet runt till gemenskapsboenden.*